

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

Prioritera rätt!

Så tycker grundskollärarna i en rad aktuella skolpolitiska frågor våren 2015

Prioritera rätt!

**Så tycker grundskollärarna
i en rad aktuella skolpolitiska
frågor våren 2015**

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser.....	3
Förslag.....	4
Undersökning.....	5
<i>Fråga 1: Undervisningstiden.....</i>	<i>5</i>
<i>Fråga 2: Betyg i mellanstadiet.....</i>	<i>6</i>
<i>Fråga 3: Central rättning.....</i>	<i>7</i>
<i>Fråga 4: Specialpedagogiskt stöd.....</i>	<i>8</i>
<i>Fråga 5: Utvärdering av undervisningstid.....</i>	<i>9</i>
<i>Fråga 6a och 6b: Elevens val.....</i>	<i>10</i>
<i>Fråga 7: Skolans val.....</i>	<i>12</i>
Metodbeskrivning.....	12

Sammanfattning och slutsatser

Efter regeringsskiftet i september 2014 råder osäkerhet kring vissa aktuella politiska frågor som rör grundskolan. Det handlar om tidigare betyg (även om frågan fått en kompromisslösning), arbetsbördan i och med det ökade antalet nationella prov, tillgången på specialpedagogiskt stöd, och förändringar i den nationella timplanen.

Lärarnas Riksförbund har med anledning av dessa frågor, som ligger på den politiska dagordningen, skickat ut en webbenkät till ett urval om 2 860 lärare i grundskolan. 2 051 av dessa har svarat, vilket ger en svarsfrekvens om 72 procent.

I många frågor är lärarnas uppfattning tydlig. Till exempel anser hela 86 procent att nationella prov bör rättas centralt. Endast 11 procent är emot ett sådant förslag.

Vidare hävdar en klar majoritet av grundskollärarna, 72 procent, att de upplever att elever med specialpedagogiska behov endast får sådant stöd i liten eller mycket liten utsträckning. 27 procent svarar att tillräckligt med stöd ges i stor eller ganska stor utsträckning.

Även när det gäller frågor om undervisningstid och nationell timplan har lärarna en relativt klar uppfattning. 60 procent av lärarna i undersökningen hävdar att undervisningstiden inte systematiskt utvärderas kopplat till målen för undervisningen. 22 procent vet inte om den utvärderas. Däremot anser cirka hälften av lärarna, 48 procent, att eleverna inte får tillräckligt med undervisningstid för att nå målen.

Det finns med andra ord tydliga tecken på stora likvärdighetsproblem i den svenska skolan, vilket i sig inte är nytt. Signalerna från lärarna är dock tydliga. Problemen med den stora bristen på likvärdighet när det gäller undervisningstid och specialpedagogiskt stöd får allvarliga konsekvenser för undervisningsresultaten. Konsekvenser som är tydliga i de internationella undersökningarna, som till exempel PISA.

Undervisningstiden behöver användas mer effektivt i grundskolan. Det som i den nationella timplanen kallas för ”elevens val” omfattar 382 undervisningstimmar, där eleven själv väljer vad han eller hon vill läsa. 61 procent av lärarna vill avskaffa elevens val, då denna verksamhet generellt fungerar dåligt i praktiken.

Även när det gäller ”skolans val”, där huvudman och rektor kan besluta om att reducera ett ämne eller ämnesgrupp med 20 procent till förmån för något annat, vill lärarna se en förändring. Endast 20 procent av lärarna tycker att skolans val ska vara kvar som det är i dag. 63 procent vill att det antingen tas bort helt och hållet eller att reduktionen endast ska kunna omfatta 10 procent.

I andra frågor är lärarkåren mer splittrad. Det gäller frågan om tidigare betyg. Endast 14 procent av lärarna vill ha betyg från årskurs 4 enligt den modell som den förra regeringen har förespråkat. 43 procent vill behålla dagens ordning med betyg från och med höstterminen i årskurs 6. 30 procent vill inte att betyg överhuvudtaget ska ges i mellanstadiet.

Utifrån denna undersökning är lärarnas budskap till politikerna mycket tydligt i flera frågor. Undervisningstiden i grundskolan måste värnas och garanteras ur likvärdighetssynpunkt. Det finns delar i timplanen som inte fungerar, men detta går att åtgärda. Vidare måste garantierna kring specialpedagogiska insatser stramas upp. Bristande stöd leder till att elevers hela skolgång riskerar att försakras. Detta måste vara ett prioriterat område för politikerna.

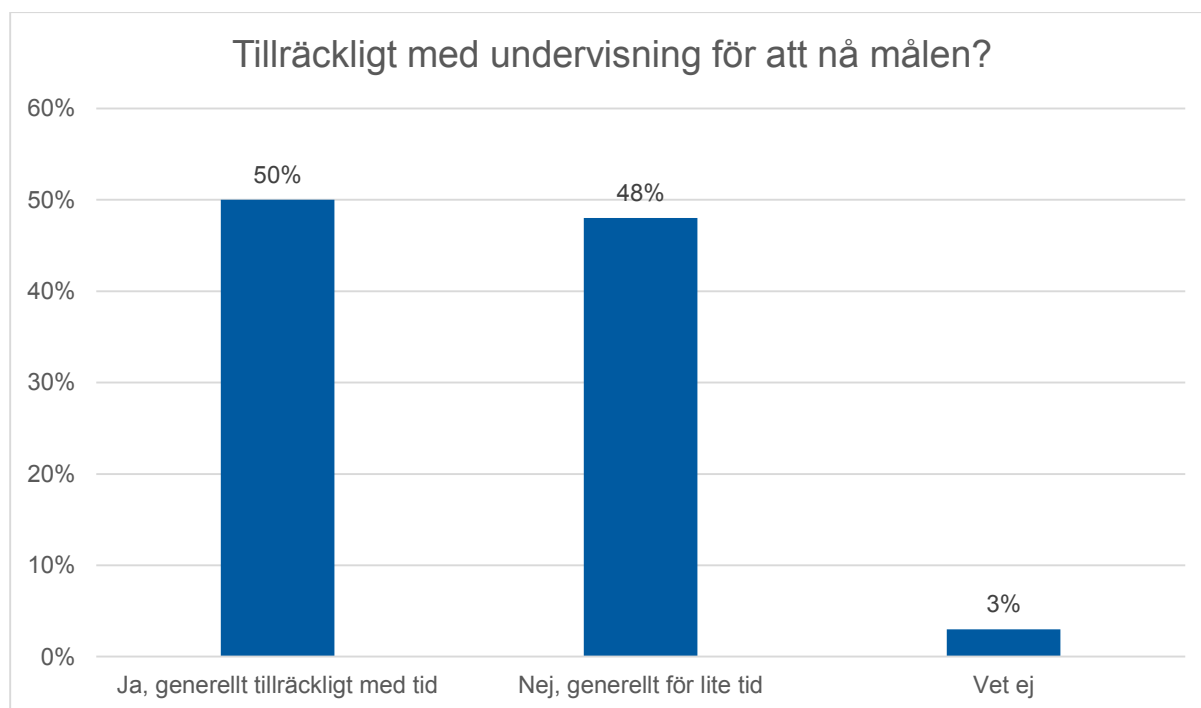
Förslag

Med anledning av denna undersökning föreslår Lärarnas Riksförbund följande:

- En utredning behöver tillsättas om central rättning av nationella proven, samt vilka möjligheter det finns att digitalisera proven. Förmodligen kan proven i sin helhet digitaliseras, men det bygger på att det finns en tillräcklig IT-infrastruktur i skolan.
- Den nationella timplanen för grundskolan måste skyndsamt reformeras enligt följande:
  - Stadieindela timplanen enligt den målstruktur som finns för grundskolan
  - Avskaffa det som i timplanen kallas för ”elevens val” som motsvarar 382 undervisningstimmar.
  - Begränsa ”skolans val” så att en reduktion av den garanterade undervisningstiden inom ett ämne eller ämnesområde maximalt får ske med 10 procent i stället för dagens 20 procent.
  - Utred noga hur de 382 undervisningstimmar från ”elevens val” ska fördelas på timplanens ämnen.
- Utvärdera effekterna av införandet av betyg från årskurs 6. Detta måste ske även om en politisk uppgörelse nåtts om tidigare betyg.
- En utredning behöver titta på hur en statlig resursfördelningsmodell för skolan skulle kunna se ut. En viktig komponent i en sådan modell måste vara en tydligare fördelning mot specialpedagogiska insatser tidigt i grundskolan.

Undersökning

Fråga 1: Anser du att eleverna generellt får tillräckligt med undervisningstid för att nå målen i slutet av årskurs 3, 6 eller 9 (beroende på var du i huvudsak undervisar)?

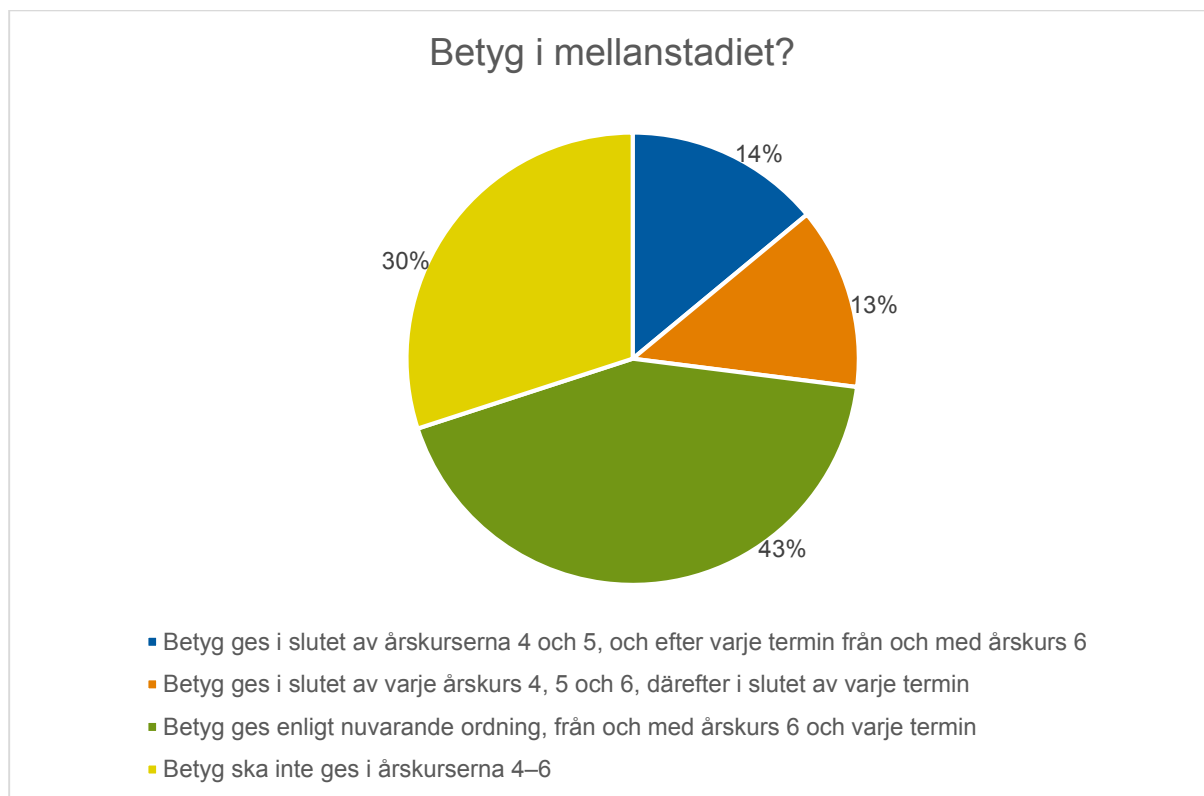

Enligt den nationella timplanen har alla elever rätt till minst 6 785 timmar, fördelat på grundskolans nio årskurser. Varje ämne har ett bestämt antal undervisningstimmar. Som systemet ser ut i dag är det däremot svårt att utvärdera huruvida varje elev verkligen får minst den garanterade undervisningstiden.

Grundskollärarna i denna undersökning är delade i synen på hur tillräcklig undervisningstiden är, utifrån hur det ser ut på de respektive lärarnas egna skolor. Hälften av lärarna anser att eleverna får tillräckligt med undervisningstid för att nå målen i grundskolan, medan den andra hälften inte anser detta.

Ur ett likvärdighetsperspektiv är det problematiskt att en så stor andel av lärarna anser att eleverna inte får tillräckligt med tidsmässiga förutsättningar för att nå målen. Undervisningstiden är en av flera viktiga förutsättningar för att elever med olika bakgrund ska kunna klara av skolan. Om den stipulerade minimitiden enligt timplanen inte räcker, ska huvudmannen erbjuda mer undervisningstid.

Fråga 2: Den tidigare regeringen föreslog betyg från årskurs 4. Vilket av följande alternativ tycker du är rimligt?

Frågan om att införa betyg från årskurs 4 aktualiserades i och med att de borgerliga partierna avsåg att göra frågan till ett riksdagsärende, och eventuellt finna majoritetsstöd för detta. Regeringen och Vänsterpartiet är emot ett införande av tidigare betyg. En statlig utredning¹, presenterad av forskaren Martin Ingvar, lades fram hösten 2014. Uppdraget var att redovisa hur tidigare betyg skulle kunna introduceras från årskurs 4.

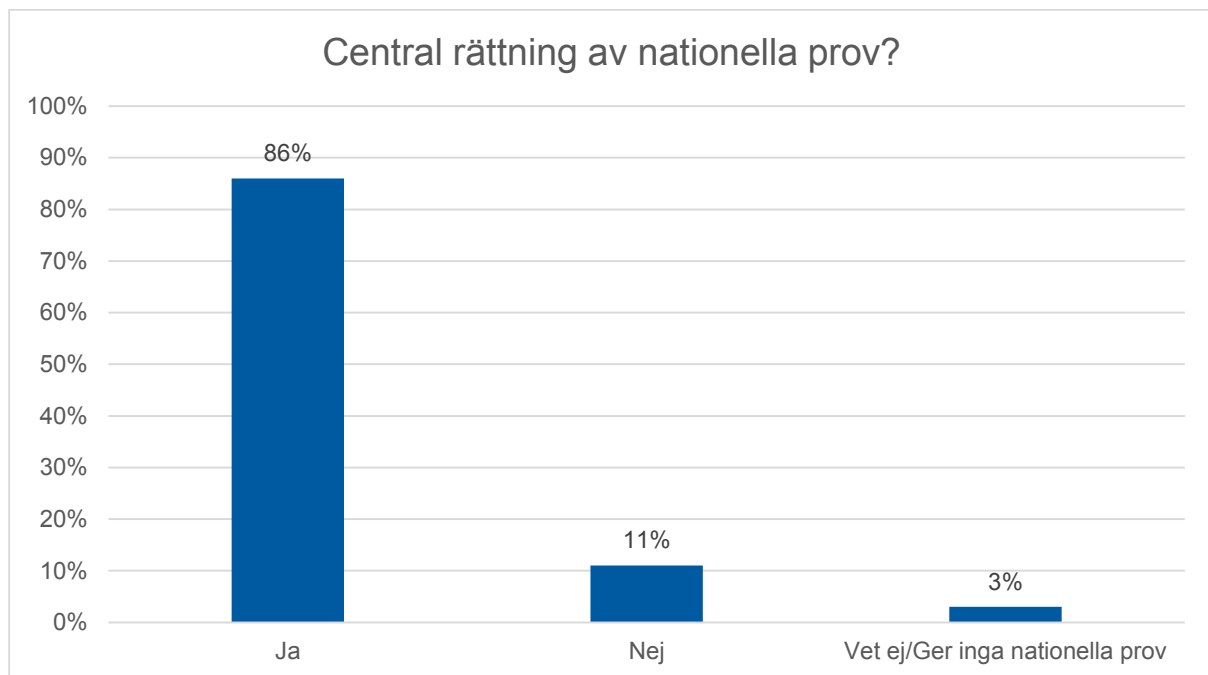
Grundskollärarna i denna undersökning är splittrade i hur de ser på betyg i mellanstadiet. Det alternativ som flest lärare förespråkar, 43 procent, är ett bibehållande av dagens ordning, där eleverna får sitt första betyg i slutet av höstterminen i årskurs 6. Endast 14 procent förordar betyg från årskurs 4 enligt det förslag som den förra regeringen förespråkar. 30 procent av lärarna vill inte se betyg alls i mellanstadiet.

I februari 2015, alltså efter det att lärarna svarat på frågorna i denna enkät, skedde en politisk överenskommelse i betygsfrågan.

¹ U2014:C, *En bättre skolstart för alla: bedömning och betyg för progression i lärandet*.

Fråga 3: Anser du att nationella prov i så stor utsträckning som möjligt bör rättas centralt?

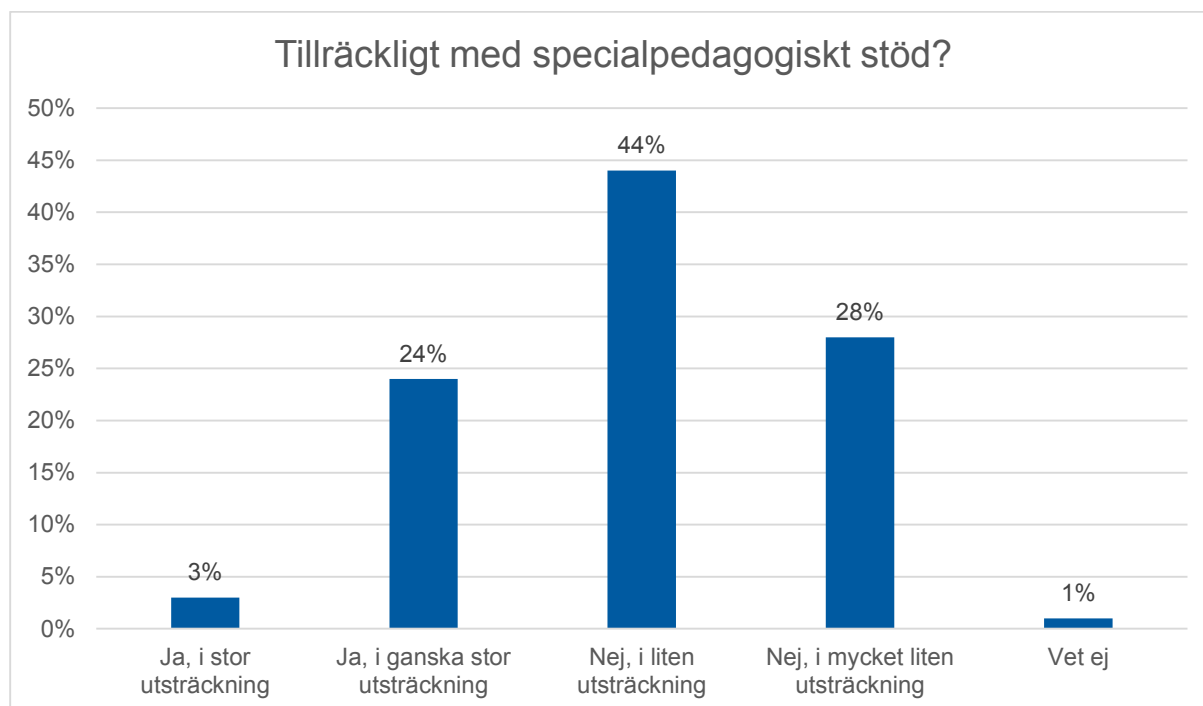

Frågan om lärarnas arbetsbelastning är högaktuell. Det handlar om både ökad administration och dokumentation, två begrepp som ofta blandas ihop. Såväl staten som SKL arbetar aktivt för att minska belastningen, i syfte att mer tid ska kunna läggas på själva undervisningen. Ett antal skolpolitiska reformer anses ha bidragit till ökad arbetsbörda, och en av dessa reformer är införandet av fler nationella prov i grundskolan. Det diskuteras därför om rättningen av dessa skulle kunna ske centralt, antingen i kommunen eller av staten.

Det finns ett mycket starkt stöd bland lärarna för att de nationella proven ska rättas på centralt håll. 86 procent svarar att så bör ske.

Då nationella prov beslutas och konstrueras av staten och fyller en särskilt viktig likvärdighetsfunktion, borde även rättning och sammanställning kunna ske centralt. I vilken utsträckning detta kan ske, och om nationella prov i sin helhet skulle kunna rättas centralt, måste utredas.

Fråga 4: Upplever du att elever i behov av specialpedagogiska stödinsatser får detta?

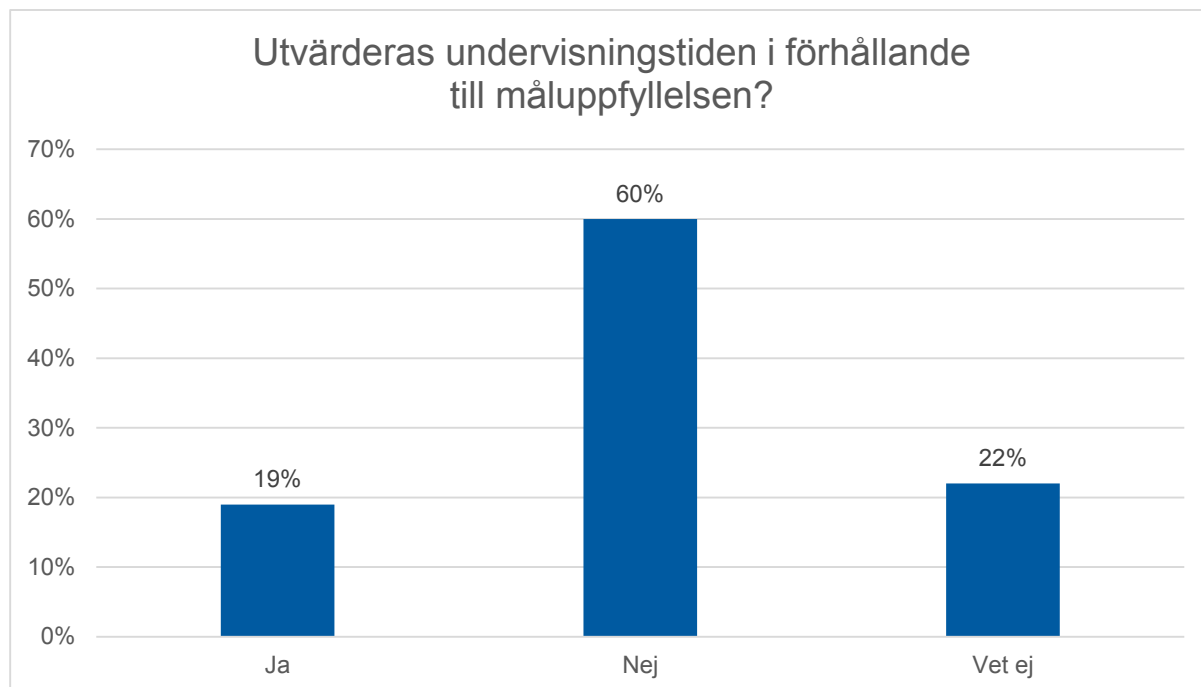
Ett återkommande kritikområde i Skolinspektionens granskningsrapporter är brister när det gäller elever i behov av specialpedagogiskt stöd. Alltför ofta tar det för lång tid från det att behovet av specialpedagogiska insatser upptäckts hos en enskild elev, till dess att stöd ges. Många elever med olika behov av stöd får heller inte stöd i tillräcklig utsträckning.

Svaren i den här enkäten visar att en klar majoritet av grundskollärarna anser att elever i behov av specialpedagogiskt stöd inte får det i tillräcklig utsträckning. 72 procent av lärarna svarar att de upplever att elever med specialpedagogiska behov får stöd i liten eller mycket liten utsträckning. 27 procent svarar att dessa elever får stödinsatser i stor eller ganska stor utsträckning.

Enligt skollagen har en elev som riskerar att inte nå målen rätt till stöd. Enklare former av stöd kan ges i klassrummet utan att åtgärden utreds. Det är först när detta inte räcker som så kallat särskilt stöd ska sättas in.

Följande frågor rör grundskolans timplan. Vi har brett även lärare som arbetar på en timplanelös skola att svara.

Fråga 5: Utvärderas de tilldelade undervisningstimmarna i förhållande till måluppfyllelsen på din skola i det ämne/ämnesområde du huvudsakligen undervisar?

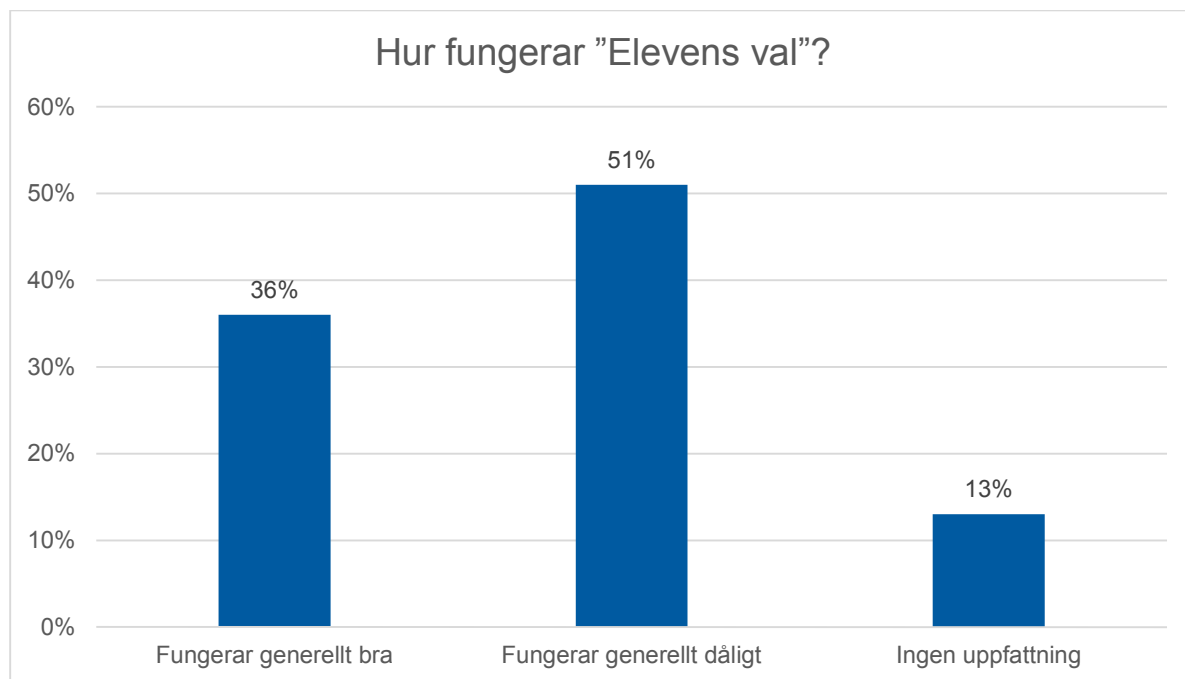
Dagens nationella timplan för grundskolan anger en klumpsumma av minsta garanterade undervisningstid per ämne för samtliga nio årskurser. Exempelvis för ämnet svenska handlar det om 1490 timmar som ska fördelas över de nio åren. Det är upp till huvudmannen att själv bestämma över fördelningen.

60 procent av lärarna i enkätundersökningen svarar att undervisningstiden inte utvärderas i förhållande till skolans mål. Ytterligare 22 procent svarar att de inte vet om utvärdering sker, vilket är anmärkningsvärt i sig.

Det faktum att många grundskolor inte erbjuder samtliga årskurser, det vill säga att elever av organisatoriska skäl byter skola en eller flera gånger, gör det svårt att garantera varje elev en minsta garanterad undervisningstid och följa upp denna. Risken är att man från huvudmannens sida helt enkelt inte har en genomtänkt fördelning mellan de olika skolorna och årskurserna, utan att de olika skolorna själva avgör. Till denna problematik ska läggas valfrihetsreformen, där eleven själv väljer skola, och byter skola, vilket också försvårar fördelningen av undervisningstid genom en klumpsumma.

Den förra regeringen gav därför Skolverket i uppdrag att titta på en stadieindelning av den nationella timplanen.

Fråga 6a: Har du någon uppfattning om hur det som i timplanen kallas för "Elevens val" fungerar kvalitetsmässigt på din skola?

I timplanen finns i dagsläget 382 timmar vikta för vad som kallas "elevens val". Detta är inget ämne i sig själv, utan en möjlighet för eleverna att bejaka sina intressen, att till exempel välja att läsa mer engelska eller svenska. I skollagen står följande att läsa: *"Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen."*²

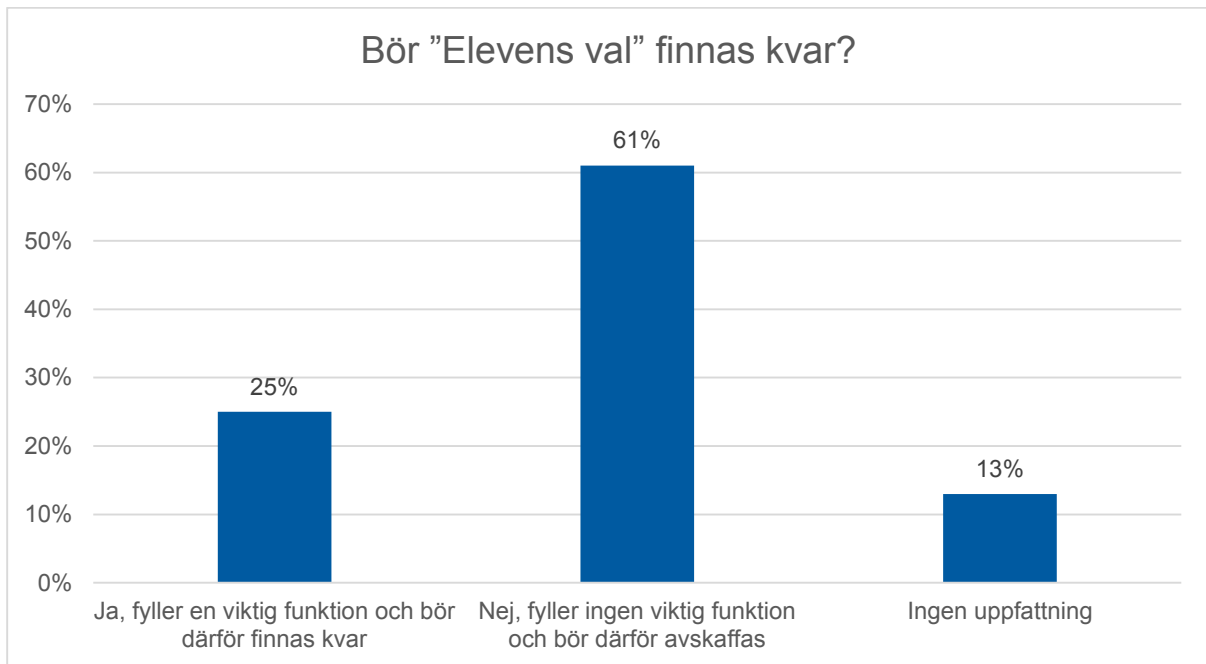
51 procent av lärarna hävdar att denna verksamhet fungerar dåligt. Det är inte helt enkelt att garantera pedagogisk kvalitet när alla elevers olika val ska tillgodoses. Samtidigt svarar 36 procent av lärarna att elevens val generellt fungerar bra.

I det uppdrag som skolverket fått, är utgångspunkten att de förändringar som ska göras ska handla om fördelningen av tiden inom respektive ämne, inte att modifiera tidfördelningen mellan ämnena eller ta bort eller tillföra ett eller flera ämnen.

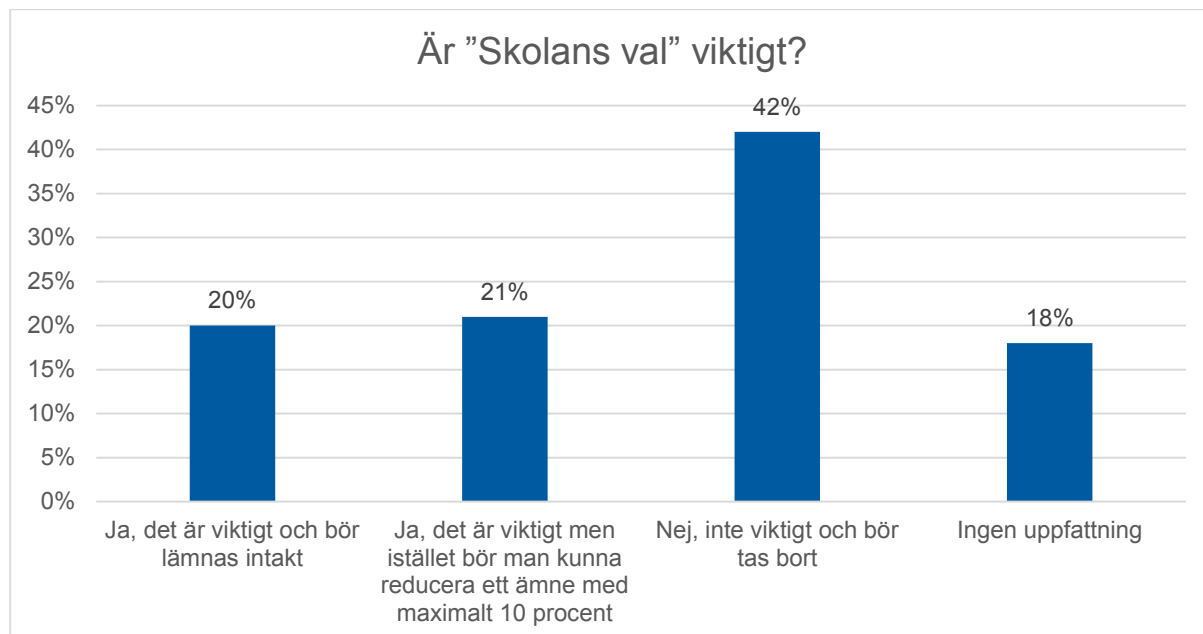
² Skollagen, SFS 2010:800

Fråga 6b: Anser du att "Elevens val" fyller en viktig funktion för elevernas lärande?

En större andel av lärarna än den som i föregående diagram svarade att elevens val fungerade dåligt, uppger att de anser att denna del i timplanen inte fyller någon viktig funktion och därför bör avskaffas. Endast var fjärde lärare anser att elevens val fyller en viktig funktion och därmed bör finnas kvar i timplanen.

Fråga 7: "Skolans val" i timplanen innebär att rektor/huvudman kan reducera ett ämne eller ämnesgrupp med maximalt 20 procent i timplanen, i syfte att profilera skolan genom att prioritera ett annat ämne eller ämnesgrupp. Anser du att detta är en viktig möjlighet för skolan?

Genom timplanens utformning är det möjligt för varje skola att profilera sig. Detta kan ske inom ramen för det som kallas "skolans val". Det innebär att den minsta garanterade undervisningstiden i ett ämne eller ämnesområde kan minskas med maximalt 20 procent till förmån för annat ämne eller ämnesområde, alternativt till ett så kallat lokalt tillval som måste ha godkänts av Skolverket.

Detta innebär att den minsta garanterade undervisningstiden per ämne inte är en garanti. Det är fullt tillåtet att minska undervisningstiden i ett enskilt ämne med så mycket som 20 procent. Detta får dock inte ske i ämnena svenska, engelska eller matematik.

42 procent av grundskollärarna anser att skolans val i timplanen inte är viktigt och därmed bör tas bort. Endast var femte lärare, 20 procent, anser att skolans val bör vara kvar i sin nuvarande form. 21 procent förespråkar att skolans val ska få finnas kvar, men att reduktionen av ett ämne eller ämnesområde maximalt ska kunna uppgå till 10 procent, i stället för som dagens 20 procent. 18 procent har svarat att de inte har någon uppfattning i denna fråga.

En majoritet av lärarna, 63 procent, svarar alltså att de vill se en förändring, antingen genom ett avskaffande eller genom en minskning av möjligheten att skära i den garanterade undervisningstiden.

Metodbeskrivning

En webbenkät skickades ut i slutet av 2014 till ett urval om 2 860 lärare i grundskolan som är medlemmar i förbundet. 2 051 av dessa har svarat, vilket ger en svarsfrekvens om 72 procent. Svaren sammanställdes i januari 2015.

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

**Lärarnas Riksförbund är det akademiska förbundet som
enbart organiserar behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare.
Med snart 90 000 medlemmar är vi ett av de största förbunden inom Saco.**